

10. märtsil 1988 asutatud Kadrina muinsuskaitseklubi oli Rakvere rajoonis viies omataoline. Valiti seitsmeliikmeline juhatus. "Ohje hoidis" Olav Mäe. Esimeseks külaliseks oli Mart Laar. Hilisem tegevusplaanide konkretiseerimine seadis eesmärgiks Kadrina kihelkonna langenud sõdurite malestus-samba taastamise. Raha selleks hakkasime koguma annetustena. Säilinud dokumentidest võib näha, et inimesed annetasid 1 kuni 100 rublani kõigist kohalikest asutustest ning kaugemaltki.

Ühiseks ettevõtmiseks tolleaegse kohaliku võimuga olid 11. ja 12. juunil Kadrina I kodupaigapäevad. Ajalookonverentsil tegid ettekandeid Kadrina Keskkooli õpilased ja põlised kohalikud Melaine Siispool ning Arnold Kastemäe. Vaadati Anto Varda filmi Kadrina lähiminevikust. See kõik oli sissejuhatus selle ajaloo tundmaõppimiseks, millest kaua oli räägitud vaid poolihääli või üldse mitte.

Õhtu naelaks kujunes tuluõhtu loterii ning oksjoniga. Kutsutud külalisteks olid Arvo Kruusement ja Juhan Aare. Saal oli rahvast tulvil. Loodeti kuulda avalikkusele tuntud inimeste suust seda, mis igäühe hinges aastaid väljapääsu oli otsinud: viha vene okupatsiooni vastu. Ja kui saali toodi meie sini-must-valge, oli igäühe hinges ka uhkuse, äratundmisrõõmu, häduse ja valu virrvarr, saatjaks pisar silmanurgas. Oli ju seni vaid paar korda meie rahvuslippu avalikkuse ette toodud. Sellest hetkest teadis see saalitäis rahvast: me suudame! Siis esinesid taidlejad. Järgnes lõbus vaatamänguline oksjon annetatud asjadele. Kogu tulu kasvatas ausamba taastamise fondi.

Vaadata sai fotonäitusi: Margus Lindmetsalt jalgrattamatkast "Kuidas elad, Virumaa?" ning H. Kruusvaldi Kadrina vaateid. Oli rikkalik käsitöönäitus.

Teisel päeval toimus jalgrattamatk Kadrina ümbruses. Undla pargi kultusekivi juures kõneles Eduard Leppik, edasi suunduti Lodikivi juurde, sealt August Sulevi dendroparki ning Neeruti looduskaitsealale. Õhtul oli simman.

Järgnevad kuud möödusid ikka raha kogumise tähe all. Ausamba taastamise kogu raskust kandis Heinrich Reimann. Tema tellis detailid, sõlmis töövõtulepingud ja kõik muu. See kõik oli tema südameasi. Vabatahtlikud tegid kuni 200 töötundi. Agaruses sai taastatud ausammas endisest isegi veidi kõrgem. Tööd kroonis ausamba avamine ja õnnistamine pastor Madis Oviiri poolt 23. juunil 1990. See oli järjekordne suursündmus Kadrina ajaloos.

24. juunil oli surnuaiapäha. Ei ole see kalmistu näinud nii palju kokkutulnuid enne ega hiljemgi.

1991. aasta tõi kaasa ausambataguse ning peavärava müüri taastamise. Raha selleks tõi sisse oksjon, mille käivitajaks oli tolleaegne TK esimees, hilisem vallavanem Jaan Stern. Majandid ja asutused annetasid seadmeid, masinaid, ehitusmaterjale, paneele, seemnevilja, kartuleid, herneid, seapõrsaid jpm. EPTlt oli trakstor. Asi õnnestus täielikult. Müüri tegi valmis ehitusühistu OTO koos vabatahtlike abimeestega. Kahjuks ei ole 10 aasta jooksul meie lagunenud kalmistumüür enam tähelepanu pälvinud.

Muinsuskaitseklubi tegevus hõlmas ka kodanike komiteede liikumist ning Eesti Kongressi saadikute valimisi 24. veebruaril 1990. Tuluõhtuid sisustama kutsuti tuntud esinejaid. Merle Karusoo lavastuses pealkirjaga "Aruanne" (Ella Kaljase päevikud) lugesid ja laulsid Katrin Saukas, Jaak ja Mart Juhanson ning Marko Matvere. Priipääsmega olid kutsutud Siberi kannatusteepopöa läbiteinud. Etendus senisel tabuteemal oli vapustav. Esines meil ka Valhalla noorte meeste näitetrupp Tartust. Samal ajal oli üles seatud kaunite rahvarõivaste näitus, millest enamus oli kohalike usinate naiste näputöö. Vaevalt mahutas rahvamaja saal kokkutulnuid, kui oli kohtumisõhtu Matti Pätsiga. Oli huvitavaid küsimusi ja väarikaid vastuseid, sekka rahvapillilugusid ning tantsu.

Kadrina Muinsuskaitseklubi viis ellu püstitatud eesmärgi. Kahjuks hiljem uusi eesmärke ei seatud ning tegevus hääbus. Ka nüüd, 10 aastat hiljem, vajaks meie kodupaik muinsuskaitsealast liikumist. Kas vajaks?

Tiiu Uusküla

Kadrina Muinsuskaitse Klubi